АСТРАГАЛ ПІЩАНИЙ

Astragalus arenarius L.

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Європейський вид на пд. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Атлантична, Середня та Сх. Європа. В Україні — Полісся, по боровій терасі Дніпра заходить в Лісостеп. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, Чк, Пл.

Чисельність та структура популяцій
Нечисленні популяції, що займають площу до 40 м^2; щільність 1–8 особин на 1 м^2.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, що лімітується природними (заліснення борових пісків, загущення деревного, чагарникового і трав'яного ярусів) та антропогенними (лісозаготівля, пожежі, надмірна рекреація та випасання худоби) факторами.

Умови місцезростання
Борові піски (кл. *Koelerio-Corynephoretea)*, сухі освітлені піщані підвищення у соснових лісах зеленомохових з розрідженим травостоєм (асоціація *Peucedano-Pinetum*), лишайникові бори (асоціація *Cladonio-Pinetum*). Псамофіт, ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна сірувато пухнаста від двороздільних волосків або рідше (var. *glabrescens* Rchb.) майже гола рослина зі стрижневою кореневою системою. Стебло лежаче або висхідне, розгалужене 10–30 см заввишки. Прилистки плівчасті, зрослі між собою, на верхівці загострені, супротивні черешку, близько 5 мм завдовжки. Листки непарнопірчасті, складаються з 7–13 довгасто-лінійних листочків. Квітконоси 2–4 см завдовжки. Квітконіжки коротші за листки. Приквітки дрібненькі, яйцеподібні. Квітки 15–17 мм завдовжки, світло-пурпурові, лілові, зрідка білі, зібрані по 3–7 у короткі (1,5–3 см) китиці. Чашечка трубчасто-дзвоникоподібна, зубці її в 4–5 разів коротші за трубочку. Боби довгасто-лінійні, 12–20 мм завдовжки, з прямим тоненьким носиком, не цілком двогнізді, опушені або майже голі, відхилені від осі суцвіття. Цвіте у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

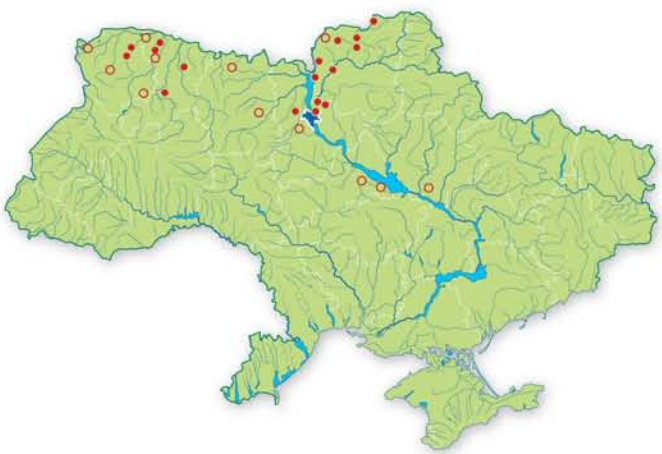

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до списку регіонально рідкісних видів судинних рослин Чернігівської та Полтавської обл. Охороняється в Рівненському та Поліському ПЗ, Шацькому та «Прип'ять-Стохід» НПП, «Нижньоворсклянському» РЛП, заказнику «Острівський» (Рівненська обл.). Необхідно дослідити стан популяцій, створити заказники. Заборонено надмірну рекреацію, випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Протиерозійне, кормове, медоносне, декоративне.

Основні джерела інформації
Андриенко, Попович, Шеляг-Сосонко, 1986; Байрак, Стецюк, 2005; Горелова, Алехин, 2002; Лукаш, 2002; Определитель высших растений Украины, 1987; Флора УРСР, 1954; Шацький національний природний парк…, 1994.

Автор: О.В. Лукаш
Фото: О.А. Жигаленко

АСТРАГАЛ ДНІПРОВСЬКИЙ

Astragalus borysthenicus Klokov
(*A. onobrychis* auct. non L.)

Родина Бобові — Fabaceae (Leguminosae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний вид, близький до *A. onobrychis* L.

Ареал виду та його поширення в Україні
Причорноморський літоральний вид Чорного та Азовського морів та лиманів. Адм. регіони: Дц, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Переважно лінійні популяції виду під впливом антропопресії трансформуються в локалітети незначної площі. Щільність популяцій становить 1–3 особини на 1 м^2. У вікових спектрах популяцій представлені особини всіх станів, переважають зрілі генеративні. Насіннєве поновлення задовільне.

Причини зміни чисельності
Інтенсивне скорочення місць зростання внаслідок рекреаційного і господарського будівництва на морських узбережжях (знищена найбільша класична популяція виду в околицях м. Феодосії), надмірного випасу на схилах, рекреаційних навантажень.

Умови місцезростання
Літоральні піски, а також піщані й супіщані схили по берегах Чорного і Азовського морів та морських лиманів, нижньодніпровські піщані кучугури, входить до складу приморських і прирічкових піщаних степів (кл. *Festucetea vaginatae*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Трав'яна стрижневокоренева рослина 20–100 см заввишки. Стебла численні, товсті, розгалужені, висхідні. Листки непарнопірчасті, листочки довгасті, ланцетні, рідше еліптичні і довгасто-еліптичні, (4)8–21 мм завдовжки, 1,5–5 мм завширшки. Грона головчасті, густі, еліптичні або довгасті, на пазушних, в 1,5–3 рази довших за листки квітконосах. Чашечка дзвоникувато-трубчаста або трубчаста, 6–10 мм завдовжки з шилоподібними, коротшими за її трубку зубцями, густо опушена білими і чорними притиснутими волосками. Віночок 25–30 мм завдовжки, темносиньо-пурпуровий. Прапорець віночка довгасто-яйцеподібний, з нігтиком 4–5 мм завдовжки. Боби 9–18 мм завдовжки, еліптичні, довгасто-еліптичні, довгасті, з довгим носиком, двогнізді, опушені притиснутими білими волосками. Насінини до 2 мм завдовжки, кругло-ниркоподібні, коричневі. Цвіте в травні–серпні, плодоносить у червні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до Європейського червоного списку. Охороняється на косі Бірючий о-в у складі Азово-Сивашського НПП, у заказнику загальнодержавного значення «Коса Обіточна» Запорізької обл. Необхідні облік оселищ, моніторинг популяцій, створення заповідних об'єктів у локалітетах виду, вирощування в ботанічних садах та введення в культуру. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Кормове, декоративне, фітомеліоративне.

Основні джерела інформації
Клоков, 1981; Флора европейской части СССР, 1987; Флора УРСР, 1954; ЧКУ, 1996; Flora Europaea, 1968.

Автор: Л.І. Крицька
Фото: І.І. Мойсієнко, Б. Суднік-Войциковська (вставка)

Узнай больше о природе нашей области! http://kharkovskiy-eco.narod.ru/

АСТРАГАЛ КРЕЙДОЛЮБНИЙ

Astragalus cretophilus Klokov
(*A. cornutus* auct. non Pall.)

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Сх. частина Лісостепу й Степу, в бас. річок Дон і Сіверський Донець. В Україні: басейн Сіверського Дінця та його притоків у Луганській та Харківській обл. Адм. регіон: Лг.

Чисельність та структура популяцій
Більшість популяції характеризуються практичною відсутністю ювенільних особин, щільність інших різновікових особин складає у середньому 0,6±0,2 на м^2. Популяція у с. Баранниківка Біловодського району Луганської обл. має щільність 1,2 особини на м^2, у м. Біловодськ — 3,7 особини на м^2.

Причини зміни чисельності
Природно-історична рідкісність, лісорозведення на крейдяних схилах, видобування крейди, випасання худоби.

Умови місцезростання
Крейдяні та вапнякові відшарування, обриви, рідше піски, заходить на солонці. Ксерофіт. Кальцефіл.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Напівкущ до 100 см заввишки. Стовбурці вкриті буровато-коричневою потрісканою корою; річні пагони 15–50 см завдовжки з сріблясто-білою тонкою корою. Листки з 5–7 парами широкоеліптичних або лінійнодовгастих, опушених листочків. Квітки в головчастих китицях. Віночок червонувато-фіолетовий. Біб довгастий (13–20 мм), шорсткий, з циліндричним носиком. Цвіте у червні–серпні. Плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у відділенні «Стрільцівський степ» Луганського ПЗ. Необхідно виявляти нові та організувати контроль й охорону вже відомих популяцій. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання, заліснення схилів, надмірний випас худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне, кормове, медоносне.

Основні джерела інформації
Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Дубовик, Крицкая, 1977; Каталог раритетного біорізноманіття..., 2002; Клоков, 1961; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Кондратюк, Бурда, Чуприна, Хомяков, 1988; Крицька, 1974; Остапко, 2001, 2005; Остапко, Приходько, 2003; Флора УРСР, 1953; Хорология флоры Украины, 1986; ЧКУ, 1996.

Автори: В.М. Остапко, О.Г. Мулєнкова
Фото: О.О. Кагало, В.М. Остапко (вставка)

АСТРАГАЛ ШЕРСТИСТОКВІТКОВИЙ

Astragalus dasyanthus Pall.

Родина Бобові — Fabaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Вид на пн.-зх. межі ареалу в ізольованих оселищах.

Ареал виду та його поширення в Україні
Поширений на пд. Ср. (Угорщина), Сх. Європи, у Пд. Європі й на Балканах, у Передкавказзі. В Україні — Лісостеп і Степ (смуга різнотравно-типчаково-ковилових степів та пн. частина смуги типчаково-ковилових степів), Крим (рідко). Адм. регіони: Кв, См, Чк, Кд, Дн, Пл, Хр, Дц, Лг, Од, Мк, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
У популяціях, особливо степової зони, кількість особин мала, однак після зняття пасовищного навантаження їх кількість збільшується і популяції стають повночленними. Внаслідок антропогенного впливу чисельність виду скорочується.

Причини зміни чисельності
Розорювання степових ділянок, терасування та заліснення схилів, випалювання, випасання худоби, заготівля рослин як лікарської сировини.

Умови місцезростання
Остепнені та кам'янисті схили, зарості степових чагарників (кл. *Rhamno-Pruneteae*), узлісся та галявини байрачних лісів. Трапляється у складі лучно-степових (союз *Fragario viridis-Trifolion montani*), степових (*Astragalo-Stipion*, *Festucion valesiacae*) та петрофітно-степових (*Artemisio marschalliani-Elytrigion intermediae*) фітоценозів. Зростає на степових схилах переважно балкових систем та долин річок. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна 10–40 см заввишки, безстеблова або з розвиненим стеблом рослина, густо опушена довгими м'якими волосками. Листки 10–20 см завдовжки, непарнопірчасті, з 21–37 листочків; листочки довгасто-яйцеподібні або овальні. Квітки яскраво-жовті, зібрані в щільні, головчасті суцвіття, квітконоси відстовбурчено волосисті, не перевищують листків. Біб до 1 см завдовжки, волохатий, яйцеподібний. Цвіте у червні–серпні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до Європейського червоного списку та Червоного списку МСОП. Охороняється на території відділення «Кам'яні Могили» Українського степового ПЗ, ПЗ «Єланецький степ», РЛП «Гранітно-степове Побужжя» (Миколаївська обл.) та «Нижньоворсклянський» (Полтавська обл.), в ряді заказників та пам'яток природи місцевого значення. Заборонено розорювання, терасування та заліснення степових ділянок, надмірний випас худоби, збирання рослин.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вид введено в культуру (вирощують на плантаціях як лікарську рослину), культивують в Криворізькому та Кременецькому ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, лікарське.

Основні джерела інформації
Байрак, Стецюк, 2005; Коротченко, 2001; Кучеревський, 2001; Тарасов, 1999; Заверуха, Андриенко, Протопопова, 1983; Рідкісні й зникаючі рослини Луганської області, 2003; ЧКУ, 1996.

Автори: І.А. Коротченко, Л.І. Крицька
Фото: О.О. Кагало, О.О. Сенчило (вставка)

Узнай больше о природе нашей области! http://kharkovskiy-eco.narod.ru/